

Az ünnep ereje

Lekció: 1Jn 1/Textus: Eszter 9,20-32

2015. november 29.

Eszter könyvéről beszéltünk több héten keresztül az elmúlt időszakban, és ma elérte az utolsó fejezethez, illetve az utolsó igehirdetéshez, amit ennek a könyvnek szentelünk. Talán érezzük rögtön, hogy miközben eddig egy mozgalmas történet állt előttünk heteken át, ebben a szakaszban már nincsen történet, csak egy lezárás egy Purim nevű furcsa ünnep elrendelésével. Eddig részesei voltunk egy rendkívül izgalmas eseménysornak, ami visszavitt bennünket a Krisztus előtti 5. századba, a Perzsa Birodalomba, Xerxes, bibliai néven Ahasvérus király uralkodásának idejébe. Végigkövettük annak az izgalomát, hogyan kerül hatalomra egy olyan ember, aki a birodalomban szétszórtságban élő zsidókat ki akarja irtani. Láthattuk: egyáltalán nem véletlen, hogy éppen a zsidó Eszter lesz Ahasvérus feleségévé, aki gyámjával, Mordokájjal együtt, az életét kockáztatva felvállalja ezt az ügyet. Láttuk aztán, hogyan menekülnek meg a zsidók azáltal, hogy lehetőséget kapnak az önvédelemre. S közben beszéltünk arról, hogy a Biblia ezen könyvében egyszer sem hangzik el Isten neve – mert Isten éppen azáltal van jelen, hogy nincs jelen! Arról tanít bennünket ez a könyv, hogy a látszólag véletlenekben, a látszólag teljesen Isten nélkül történő hétköznapi eseményekben hogyan kormányozza Isten az életünket, hogyan vezeti előre a maga célja felé, és egy nap hogyan ismerjük ezt fel.

A történet végén egy ünnep, a Purim elrendeléséről olvasunk. A *pur* szót maga a történet adja elénk: amikor Hámán elhatározta, hogy ki kell irtani a zsidókat, akkor sorsot, azaz purt vetettek, hogy melyik nap történjen mindez. Innen az elnevezése az ünnepnek, ami a mai napig a zsidóság egyik legjelentősebb ünnepe. Ellentétben azonban sok más zsidó ünnepel, egyáltalán nem jelenik meg az Újszövetségben. Mi sem tartjuk számon Purimot, és őszintén szólva a kereszténységnek nem sok köze van ehhez az ünnephez. Advent első vasárnapján jogosan mondhatjátok tehát: hogy kerül ez ide? Ilyenkor más szokott lenni az alapige.

De lássuk meg, hogy mégis erősen köthető mindez Advent első vasárnapjához! A Purim elrendelésének kapcsán ugyanis az ünneplés lényegébe szeretnénk betekinteni. Mert Advent ünnep. Sőt Advent vasárnapjával a keresztény egyházban az ún. ünnepes félév kezdődik el, amelyben évről évre bejárjuk az üdvtörténet útját. Minden évben, az ünneptelen félév hétköznapijai után elérkezik Advent, amely a várakozással, a készülődéssel előremutat Jézus eljövételére, s ezáltal arról beszél, hogy Isten emberré lesz és belép ebbe a világba. Ennek ünnepe, a Messiás eljövételének titkába való betekintés lesz teljessé Karácsonykor. Azután elérkezik a Böjt, az ismételt készülődés, virágvasárnap Jézus bevonulása Jeruzsálembe, Nagyhét: a szenvedés hete, Nagypéntek: Jézus kereszthalála, Húsvét: a feltámadás, majd Pünkösd: amikor eljön a Szentlélek és megszületik a gyülekezet, az Isten egyháza. Ezt az utat járjuk végig évről évre. Belépünk Jézus történetébe, hogy az átformáljon, Isten népévé formáljon bennünket. Ez ennek az időszaknak, a mai vasárnapkal elkezdődő ünnepes félévnek a titka és ígérete.

Ezért releváns a kérdés: hogyan ünnepeljünk? Mi az ünnep(ek) lényege? Nyilván most Adventre és Karácsonyra fókuszálva ezt a kérdést három dologról szeretnénk beszélni:

1. Mi az ünnep természete? Mitől ünnep az ünnep?
2. Mi az ünnep célja? Miért ünnepeljünk?
3. Mi az ünnep lehetősége? Hogyan ünnepeljünk?

1. Az ünnep természete: történet és ünneplés

A ma felolvasott igeszakasz így kezdődik: „Mordokáj leírta mindezeket az eseményeket.” Rögzítette tehát mindazt, ahogy Ahasvérus lakomát adott, ahogy Vasti királyné nem jött el, ahogy Eszter beke-
rült az udvarba, ahogy Hámán a zsidók ellen fordult, ahogy Eszter aztán bement Ahasvérus elé, ahogy a zsidók megvédték magukat és megmenekültek. Mindezek leírásával kezdődik az ünnep elrendelése. Kiküldik ezt a levelet 127 perzsa tartományba, a diaszpórában élő zsidó közösségeknek. Érdekes, hogy amikor a szentíró beszámol a levelek elküldéséről, akkor – ha vázlatosan is – de még egyszer elmondja az egész történetet. Ha valaki olvassa Eszter könyvét, azt érezheti: miért kell újra elmondani, hogy az agági Hámán, meg Eszter... – én is már harmadszor elmondtam – hiszen végigolvasva a könyvet mindenki tisztán emlékszik, miről van szó.

Miért kell újra és újra elmondani a történetet? Azért, mert hangsúlyos, hogy minden zsidónak, minden nemzetségben emlékeznie kell erre a történetre. Nem szószaporítás ez, hanem itt bomlik ki annak valósága, hogy minden ünnepnek egyik oldala a történet újra elmondása. Amit ünnepelünk, annak van egy története, amit mindig frissen, elevenen kell tartani a tudatunkban, éppen ezért újra és újra el kell mondani. Matematikailag így írhatnám ezt le: **ünnep = történet + ünneplés** (nevezzük most jobb szó híján ünneplésnek mindazt a cselekménysort, ami az ünnephez kapcsolódik) – és ebbe beletartozik az is, amiről itt olvasunk: *„elrendelték, hogy tegyék ezeket a napokat az evés, ivás és az öröm napjává, amikor egymásnak ajándékokat, a szegényeknek pedig adományokat küldenek.”*

Érdekes módon össze is kapcsolódik ez, hiszen az ünneplésben így felidézik, újraélik mindazt, amit a történetben őseik átéltek. Amikor ugyanis megszabadultak a zsidók, hatalmas öröm volt, hiszen végre nyugalmat találtak az ellenségtől. Kilenc hónapig úgy éltek, hogy kimondatott felettük a halálos ítélet. És amikor megszabadultak, akkor örültek: táncoltak, ettek és ittak. Később az ünneplésbe nem csak az tartozik bele, hogy a történetet újra elmondják minden évben, hanem az is, hogy egyenek - igyanak, ünnepeljenek, legyen ez az öröm napja!

Tehát az ünnep = történet + ünneplés.

Miért íratott meg Eszter könyve? A válasz: azért, hogy legyen magyarázata a Purim ünnepének. De miért ünneplik a zsidók mai napig a Purimot? Azért, mert ami Eszter könyvében olvasható, az megtörtént. Ha nem lenne Eszter története, nem lenne Purim. Ha nem lenne Purim, az ünnep, akkor feledésbe merülne a történet, és mindaz, amit Isten ez által tanított a népének: hogy mi módon tartja meg őket az elnyomó kultúrában, és hogy semmi nem véletlen, ami történik. Mindkettő szükséges.

Purim a legvilágibb zsidó ünnep. (Másik nagy ünnepük a Páska, az Egyiptomból való szabadulásra emlékezés, amikor Isten kihozta Izrael népét a rabszolgaságból. Páska arra emlékezteti a zsidóságot, hogy Isten megszabadít az elnyomásból, Purim arra emlékeztet, hogy Isten megtart az elnyomásban.) Purimot kitörő örömmel, életigenléssel ünneplik. Meg lehet nézni erről készült mai felvételeket a YouTube-on: az emberek táncolnak Izraelben az utcákon, játszanak, ünnepelnek, ajándékokat küldözgetnek egymásnak, esznek és isznak. Igen: isznak! Van egy mondásuk: Purim ünnepén addig kell inni a bort, amíg nem tudjuk megkülönböztetni azt, hogy „átkozott Hámán” attól, hogy „áldott Mordokáj”. Pedig Izrael, a zsidóság egy józan nép egyébként. (Csak mellékesen jelzem: nekünk nincsen ilyen ünnepünk.) Purim a legfizikább, legérzékibb ünnepe a zsidóságnak. Miért? Azért, mert ha az életünk veszélybe kerül, és megmenekülünk, akkor onnantól kezdve az egész élet sokkal színesebb és életesebb lesz. Minden megelevenedik, és az élet hihetetlen erővel tör ki. Megtanulunk örülni annak, amit máskor annyira mindennapnak tartunk. Megelevenednek az ízek, a színek, megelevene-

dik a másik ember, a környezet. Mindenki ezt éli át, aki kap egy nagyon rossz hírt, és utána az elmúlik, aki életben marad egy súlyos betegség vagy sérülés után. Az apró dolgok megelevenednek ilyenkor, életet jelentenek, örömforrássá lesznek.

Az ünnep = történet + ünneplés.

Miért fontos ez? Azért, mert ha a történet elvész az ünnepből, ha az ünneplés elszakad annak okától, akkor kiüresedik. Vagy úgy, hogy lapossá lesz, nem marad benne hála és öröm, nem lesz benne élet; végig kell rajta menni, meg kell csinálni, de minek? Itt nyugodtan gondolhatsz az ünnepre, amibe most belépünk: Adventre, Karácsonyra! Nagyon sok ember nem lép be, elutazik, elmenekül a Karácsonyból. Ez egy viszonylag új keletű jelenség. Elmennek az emberek szállodába, wellnessezni, külföldre akár – mert annyira terhes, amit az ünnep megszokottan hoz magával. Mitől lett annyira terhes? Attól, hogy üressé lett. Mert elfelejtettük a történetet. Mert a karácsonyi történet már rég nem jelent semmit. Ezért dobják a formát: lapossá, unalmassá, szárazzá lett. Aki végigcsinálja, annak is! Mások számára nem üres, lapos és száraz az egész, hanem a történetet elveszítve az ünneplés egyre nagyobb üres dőzsöléssé fakul. Egyre több élmény kell, egyre több pénz, egyre nagyobb körítés. Mert valami különleges örömet szeretne átélni az ember, de már rég nincs meg a történet, ami megmondaná, hogy mi különleges és örömteli történt. Marad az evés, ivás, dorbézolás, az érzékek kielégítésére fókuszálás, ami más régen nem az örömről szól. Ahol elvész a történet, ott deformálódik az ünnep.

De visszafelé is igaz. Mi történik, ha marad a történet, de elmarad az ünneplés? Ha szigorúan a történetet mindig el kell mondani, de az egészhez nem kapcsolódhat öröm, élet, ünnepi szokások, ételek, ízek? Csak a történet? Akkor a történet maga lesz szárazzá, agymunkává, és ugyanúgy nem ad erőt, nem elevenít meg, ugyanúgy nem fakad belőle élet.

Ezért, ha azt a kérdést tesszük most fel, Advent első vasárnapján, Karácsonyra tekintve, az ünnepes félévbe belépve, hogy mi az ünnep természete; akkor ki kell mondanunk: a történet újra mondása és az ünneplés *együtt*.

2. Az ünnep célja: identitás és közösség (építés)

Azt értjük már, hogyan táplálja Eszter története Purim ünnepét, és hogyan tartja fenn Purim Eszter történetét, Isten különleges, rejtett módon való jelenlétének és cselekvésének a történetét. Értjük, hogy azért szükséges ünnepelni, hogy emlékezzünk. De miért szükséges emlékezni? A válasz az: az egésznek, az emlékezésnek és **az ünneplésnek a célja az identitás és a közösség építése, megtartása.**

Eszter története abban a Perzsa Birodalomban játszódik, ahol a zsidó közösség szétszórásban él. Nincs földjük, nincs országuk, nincs papságuk, nincs megszervezett vallásuk, nincs templomuk, nincsenek áldozatok, nincs közigazgatási rendszerük – nincs meg mindaz, ami korábban évszázadokon keresztül volt, központban a jeruzsálemi templommal. Márpedig ami egy népet megformál, egy kultúrát meghatároz, az elsősorban az ország, a közigazgatás, a vallás, és így tovább. De ezek most nincsenek. Minden ilyen helyzetben ott feszül a beolvadás, az identitás-vesztés, a kulturális asszimiláció veszélye. Hogyan maradhatnak meg Isten népének egy ellenséges világban? Ez az Eszter könyvének, és egyben Purim ünnepének a központi kérdése. Lehet-e Isten népeként megmaradni egy olyan világban, ami ellenséges, ami ránk támad? Mert egy uralkodó kultúra a maga ünnepeivel, nyelvével, vallásával, szokásaival beolvasztja a kisebbséget. Purim megünneplésének az elrendelése ezzel a beolvasztó erővel való szembeállítás. Meg kell maradni annak, amik vagyunk! Azért kell emlékezni a történetre, és azért kell átélni az ünneplést, hogy megmaradjon az identitásunk egy elnyomó, domi-

náns, ellenséges, vagy éppen közömbös kultúrában. Hogy tudjuk, mi a mi történetünk. Ezért ilyen kemény a rendelkezés: két levél is kimegy – mert amíg a zsidók megünneplik Purimot évről évre, addig emlékeznek, hogy Isten megtartotta őket az elnyomásban, addig megmarad közösségi identitásuk. Tudják, hogy Isten kegyelméből léteznek, Istenhez tartoznak. Örülnek a maguk identitásában és erőt merítenek.

Az ünnep ugyanakkor nem csak identitást formál, hanem közösséget is. Mert ünnepelni nem lehet egyedül! Az igazi Purim nem az egyéni szerencse ünnepe. Nem Eszter királyné ünnepli meg minden évben Mordokájjal, szűk családi körben. Láttuk: volt lehetőségük, hogy magukat megmentse, de nem ezt tették! Az egész közösség részesedik Isten megváltásában, szabadításában. Isten szabadító munkája nem csak személyes, hanem közösségi is. Az öröm sem egy privát érzés, nem maradhat az. Ha igazi örömed van (nem titkos, ellopott, dugi, privát megelégtető érzések) - nem bírod ki, hogy ne vond be a többieket. Nem bírod megállni, hogy ne mond el másoknak! Mert az igazi öröm az közösségi. Azonnal továbbadja az ember, megosztja másokkal. Ezért olyan jelentős az, amit itt Eszter és Mordokáj elrendel. Mert nem csak evés, ivás és öröm van Purim alkalmával, hanem annak az alkalma is, „amikor egymásnak ajándékokat, a szegényeknek pedig adományokat küldenek.” Milyen meglepően megérezzük Karácsonyhoz! Mi ennek a lényege? Az ajándékozás az örömünk megosztásáról szól. Arról, hogy közösen vagyunk részesei ennek az ünnepnek. A szegényeknek való adomány pedig arról szól, hogy bevonjuk azokat is, akik különben kívül maradnának.

Az ünnep célja tehát az identitás megtartása és a közösség elmélyítése. Fordítsuk most ezt a mi ünnepünk, Advent és Karácsony felé!

Adventtel belépünk az ünnep időszakába, a készülődésbe, ami maga is az ünnep része, hogy karácsonykor együtt örüljünk a csodának: megjelent az élet Krisztusban. Isten emberré lett, hogy a bűnből és a halálból megváltson bennünket. Advent és Karácsony arra hivatott számunkra, mint Purim a zsidóságnak: szétszórtságban, kisebbségben egy idegen kultúrában megőrizzük az identitásunkat, mint Jézus elkötelezett követői. Hogy tudjuk, kik vagyunk! Elmélyítsük és a közösségben, a gyülekezet részeként éljük ezt meg!

Ne gondold, hogy ez így értelmetlen, vagy nem aktuális számunkra! Ne gondold, hogy nem élsz egy elnyomó kultúrában! Mert való igaz, hogy az egész nyugati világ ünnepli Adventet. Már három hete „karácsonyi” csili-vili száncsengő hangzik minden plázában, meghirdették az „adventi örömhírt”: vásárnap is nyitva vannak a boltok. Felületesen mindent átjár tehát Advent, a Karácsony. Kívülről minden erről beszél. Csakhogy átírták a történetet! A ma uralkodó kultúrának a központi története, az ünnepi narratívája a fogyasztás és a pénz körül forog: fogyaszthatsz, vehetsz, költhetsz! És ezzel igenis elnyomja az identitást, a közösségi örömet, az Isten népét! Mert hiába tudjuk, hogy mi a mi történetünk: Jézus Krisztus története. Hiába tudjuk, hogy mi Isten ígéreteinek és Jézus Krisztus eljövételének a története – amikor szétnyom bennünket a rohanás, a feszültség, az év végi zárások a munkahegyen, a zéhák, a beszerzendők, a megszerzendők, az ilyenkor elszaporodó feladatok, terhek. Miért lett üres sokaknak ez az ünnep? Sok kereszténynek is? Mert lecserélték, mi pedig engedjük lecserélni a történetet. Nem a fejünkben, persze, ott még Jézusról szól – de a ritmusunkban, az értékeinkben, a céljainkban; abban, ahogy végigéljük ezt a pár hetet. A közösségi örömet felváltja a totális individualizmus! Amit te megszerzel, megveszel, elfogyasztasz, megélsz - az a te örömed. Erre épül a piac és a szórakoztatóipar. S ha azt mondod: „én nem merülök ebbe bele, utálok ezt a fogyasztói, individualista, pénzközpontú világot, és ezért fogom magamat (és esetleg a családomat), elhúzó az egészből,

kimenekülök, semmi közöm ehhez” – akkor vedd észre, hogy ezzel ugyanúgy a hatása alá kerültél! Akkor a te történeted egy ellentörténete a fogyasztói történetnek, de ugyanúgy nem az evangéliumi történet újraélése és újramondása, amely meggazdagíthatná az identitásunkra, közösségünkre nézve ezt az egész ünnepet.

3. Az ünnep lehetősége: gyakorlati szempontok

Mindezek fényében, hogyan ünnepeljünk? Mint gyülekezet, mint egyének, mint családok: mit akarunk kezdeni ezzel a pár héttel, ami előttünk van? Hogy lenne jó ezt végigélni? Hogy érhetnénk el, hogy helyére kerüljön és meggazdagítson bennünket ez az ünnep?

Először is: újuljunk meg a történetben! Fedezzük fel újra a történetünket – az úrvacsorai közösségben! Ez a mi történetünk: megjelent az élet Jézusban. Halljuk, látjuk, tapintjuk, érezzük. Az úrvacsora ünnep. Története van: „én az Úrtól vettem, amit át is adtam nektek: az Úr Jézus azon az éjszakán, amelyen elárultatott, vette a kenyeret...” És ünneplés is, van egy cselekménysor, ami hozzá kapcsolódik: körbe állunk, esszük a kenyeret, isszuk a bort, kóstoljuk, ízleljük, együtt vagyunk. Jézus Krisztus megváltó munkája és kereszthalála van előttünk. Történet és cselekedet: ünneplés. Ezzel együtt az úrvacsora az identitásunk. Táplál, Jézus maga érkezik közénk, belénk: annyira, hogy ő lesz én, én leszek ő. Közben közösséget hoz létre. Közösségi örömet ad a szívünkbe.

Négy dolgot mondtam az ünnepről. Az ünnep természete: történet és ünneplés. Az ünnep célja: identitás és közösség. - Mind a négy itt van az úrvacsorában előttünk. Legyen ez az ünnep kezdete! Legyen ez erős, valóságos meghívás számunkra, hogy Krisztus legyen erősebb bennünk, hatalmasabb rajtunk, mint minden egyéb!

Végül mindazon túl, hogy mindezt így hisszük, magunkba vesszük, ez a mi történetünk, így akarunk ünnepelni, ez az identitásunk, Jézus a mi közösségünk – az ünnepbe belépve szeretnék még négy gyakorlati tanácsot megfogalmazni:

1. Az első a személyes csend és imádság dolga. Ha komolyan akarod venni mindazt, ami eddig elhangzott, akkor radikálisan szembe kell menned azzal, amit ez a kultúra rád, ránk akar erőltetni időbeosztásra, rohanásra, célokra nézve. Egyetlenegy módon tudsz csak szembe menni ezzel: ha elcsendesedsz, és komolyan odaszánod magadat naponta Isten igéjének és az imádságnak. Akár csak tizenöt percre is, de naponta állj meg, olvass ígét, engedd, hogy megszólítson, imádkozz! Csak ezen keresztül állhatsz ellene annak, amivé ez a világ formálni akar téged és az ünnepet!
2. Lépj be a gyülekezet közösségi alkalmába! Járjuk együtt végig ezt az utat! Dobbanjon együtt a szívünk, éljük meg együtt a készülést, és majd a megérkezést! Legyen ez tudatos döntés, egyfajta lelki fegyelem: kiszakítod az időt, odaadod a figyelmedet, előre tervezed a heteidet, nem jársz vasárnap vásárolni, elkötelezed magadat előre, hogy végigéled a négy adventi istentiszteletet, a közös gyülekezeti ünnepséget, adventi naptámadatot, karácsonyi úrvacsorát, a házi csoportod alkalmait! Nem programot hirdetek ezzel. Nem strigulázom, hányan jönnek el. Ne is azért tedd ezt meg első sorban, mert ez neked kell (legyen ez a második szempont!) – de tedd meg azért, mert a közösséghez tartozol. Mert lehet, hogy éppen a te jelenléted, a te arcod kell másnak ahhoz, hogy a közösségi öröm az övé, és így az ünnepe teljes legyen!

3. Gondold végig, hogyan hozhatod be az ünnepbe Jézus történetét! Annyi lehetőség és annyi kapu nyílik ilyenkor családban, munkahelyen, beszélni arról, hogy mi az igaz története ennek az ünnepnek, amit átírt már ez a kultúra! Krisztus népe tagjaként a te feladatod belépni ezeken a kapukon. Be kell lépned! Pár éve valaki egy üzleti vállalkozásban összehívta a kollégáit egy adventi reggelire, meghívott oda egy lelkészt, hogy átbeszéljék, mi is a karácsony igazi üzenete. Lehet, hogy ez neked nem járható út, de gondold végig, hol vannak a te lehetőségeid? Van-e olyan munkahelyi, iskolai ünnepség, emlékezés, bármi, amihez ötletes módon kapcsolódni tudsz? Elő tudsz-e venni egy könyvet, egy hanganyagot? Akarod-e, hogy újraírjuk az emberek agyában a karácsonyi történetet, hogy az újra Jézus története legyen? Vagy hagyod, hogy csak hadd laposodjon és pusztuljon ez az egész? A kereszténység só és kovász kell legyen a világban!

4. Értelmezd át az ajándékozást és gondolj a szegényekre! Ha az az ajándékozás lényege, hogy megosztjuk egymással a Krisztusban való örömet és ebbe másokat is bevonunk; akkor mit jelenthet ez egészen konkrétan a mi idejünk ajándékozásunkra nézve? Mit fogunk tenni? Hogyan tudnánk ezt a családban, a gyermekeink körében úgy megélni, hogy valóban a kívánt cél valósuljon meg? Hogyan használjuk a pénzünket ennek érdekében? Értelmezd át az ajándékozást az eredeti történet fényében! És ne feledkezz meg a szegényekről! Vagy inkább így mondanám: a rászorulókról. Nem biztos, hogy ez mindig csak anyagi értelemben vett szegénységet jelent. Persze, ilyenkor rengeteg alkalom kínálkozik az adakozásra, a nagy költekezésben sokakban hamarabb meg is születik a gondolat: nem nagy dolog akkor már a szegényeknek is adni valamit. De ne elégedj meg ezekkel a felületes pótcselekvésekkel! Gondold végig komolyan, légy résen: hogyan tudod úgy végigélni az ünnepet, hogy bevonj abba rászorulókat, akik egyébként kint rekednének? Miért tegyük ezt? Ne feledd: nem azért, mert rossz a lelkiismeretünk a rászorulóknak miatt, hanem azért, hogy bevonjuk őket az ünnep igazi történetébe és örömébe!

Megjelent az élet. Megjelent a világosság Jézus Krisztusban. Hív bennünket, hogy részesedjünk benne, leboruljunk előtte, magasztaljuk őt, és hogy újra éljük, és újra írjuk ebben a világban az igaz történetet. Az egyetlen megváltó és szabadító történetet: Jézus Krisztus eljött, meghalt, feltámadt, és megváltotta a világot.

Amen

(Lovas András)